

ШЛЯХИ ЗАПОБІГАННЯ ПАДІННЮ ЕКОНОМІКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

© 2017 БОЖКО В. П., КАРАЦЕВА Н. З., ОМЕЛЬЧЕНКО О. Л.

УДК 658:338.242

Божко В. П., Карацева Н. З., Омельченко О. Л. Шляхи запобігання падінню економіки в сучасних умовах

Розглянуто статистичні дані щодо стану сучасної економіки. Відмічено падіння показників економічного розвитку майже за всіма напрямками. Значну увагу приділено впливу економічного стану на життєвий рівень населення. Виконано докладний аналіз величини мінімальної заробітної плати у країнах Євросоюзу, звідки витікає, що для її зростання необхідно створювати відповідні умови для бізнесу та активніше боротися з корупцією. Наведено порівняльні дані з динаміки розвитку промисловості та сільського господарства за період 2008–2016 рр. Обґрунтовано використання реінновацій як ефективного засобу економічного розвитку та сформульовано основні напрями, що дозволять стримати падіння економіки.

Ключові слова: життєвий рівень, мінімальна зарплата, деіндустріалізація, інновації, реінновації.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 9.

Божко Валерій Павлович – доктор технічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (вул. Чкалова, 17, Харків, 61070, Україна)

E-mail: bozhko@khai.edu

Карацева Неля Захарівна – старший викладач кафедри фінансів, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (вул. Чкалова, 17, Харків, 61070, Україна)

Омельченко Ольга Леонідівна – старший викладач кафедри економічної теорії, Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (вул. Чкалова, 17, Харків, 61070, Україна)

УДК 658:338.242

Божко В. П., Карацева Н. З., Омельченко О. Л. Пути предотвращения падения экономики в современных условиях

Рассмотрены статистические данные по состоянию современной экономики. Отмечено снижение показателей экономического развития практически по всем направлениям. Особое внимание уделено влиянию экономической ситуации на жизненный уровень населения. Выполнен подробный анализ величины минимальной заработной платы в странах Евросоюза, из которого сделан вывод, что для её увеличения необходимо создать соответствующие условия для бизнеса и активнее бороться с коррупцией. Приведены сравнительные данные по динамике развития промышленности и сельского хозяйства в период 2008–2016 гг. Обосновано использование реинноваций как эффективного способа развития экономики и сформулированы основные пути предотвращения падения экономики.

Ключевые слова: жизненный уровень, минимальная зарплата, деиндустриализация, инновации, реинновации.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Библ.:** 9.

Божко Валерий Павлович – доктор технических наук, профессор, заведующий кафедрой финансов, Национальный аэрокосмический университет им. Н. Е. Жуковского «Харьковский авиационный институт» (ул. Чкалова, 17, Харьков, 61070, Украина)

E-mail: bozhko@khai.edu

Карацева Неля Захаровна – старший преподаватель кафедры финансов, Национальный аэрокосмический университет им. Н. Е. Жуковского «Харьковский авиационный институт» (ул. Чкалова, 17, Харьков, 61070, Украина)

Омельченко Ольга Леонидовна – старший преподаватель кафедры экономической теории, Национальный аэрокосмический университет им. Н. Е. Жуковского «Харьковский авиационный институт» (ул. Чкалова, 17, Харьков, 61070, Украина)

UDC 658:338.242

Bozhko V. P., Karatzeva N. Z., Omelchenko O. L. The Ways to Prevent Economy Fall in the Current Conditions

Statistical data as to the situation of the contemporary economy were considered. Declines in the indicators of economic development for practically all directions have been specified. Particular attention has been paid to the influence of economic situation on the living standards of population. A detailed analysis of magnitude of the minimum wage in the the European Union Member States has been carried out, on results of which it is concluded that, in order to enlarge it, it would be necessary to create an enabling environment for business together with and drastic actions to counter corruption. Comparative data on the dynamics of development of industry and agriculture in the period of 2008-2016 have been provided. Use of re-innovation as an effective way of developing the economy has been substantiated, and the basic ways to prevent economy fall have been formulated.

Keywords: living standard, minimum wage, de-industrialization, innovation, re-innovation.

Fig.: 3. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 9.

Bozhko Valeriy P. – D. Sc.s (Engineering), Professor, Head of the Department of Finance, National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute» named after M. Ye. Zhukovskiy (17 Chkalova Str., Kharkiv, 61070, Ukraine)

E-mail: bozhko@khai.edu

Karatzeva Nelya Z. – Senior Lecturer of the Department of Finance, National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute» named after M. Ye. Zhukovskiy (17 Chkalova Str., Kharkiv, 61070, Ukraine)

Omelchenko Olga L. – Senior Lecturer of the Department of Economic Theory, National Aerospace University «Kharkiv Aviation Institute» named after M. Ye. Zhukovskiy (17 Chkalova Str., Kharkiv, 61070, Ukraine)

Основною особливістю економічного стану держави на цей час є поступове падіння економічних показників, яке насамперед стосується промислового виробництва (табл. 1) [1; 8].

Такий стан можна пояснити рядом факторів, серед яких основним є проведення військових дій на території України та відокремлення підприємств тимчасово окупованих територій від промислового комплексу держави, а також порушенням економічних зв'язків із зарубіжними партнерами.

Поряд з цим слід відзначити повільний стан переходу української економіки зі сфери виробництва товарів у сферу надання послуг, що необхідно для підвищення рівня життя населення.

Далі розглянемо дані, що характеризують вплив економічного стану на життєвий рівень. На рис. 1 наведено дані щодо мінімальної зарплати в країнах – членах Євросоюзу [2; 9]. Як видно з рис. 1, найбільша мінімальна заробітна плата (майже 1500 євро і вище) характерна для Люксембурга, Ірландії, Нідерландів, Бельгії та Німеччини.

Динаміка індексу промислової продукції

Показник	Рік						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Індекс промислової продукції, %	111,2	108,0	99,3	95,7	89,9	86,6	85,2*

Примітка: * – прогнозовані дані.

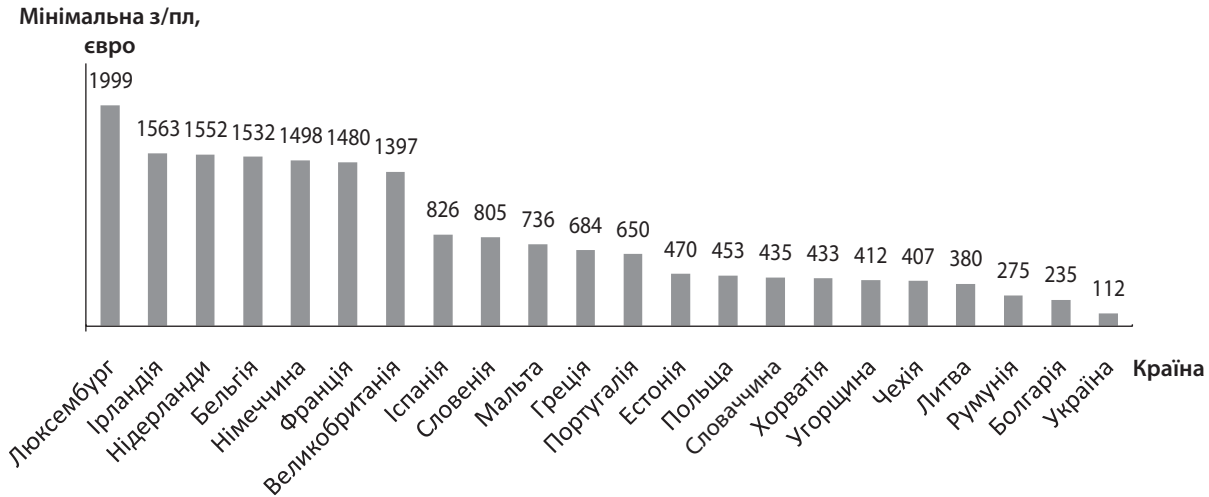

Рис. 1. Величина мінімальної заробітної плати в країнах Європи, євро

Найменша мінімальна заробітна зарплата (235–380 євро) була зафіксована в Болгарії, Румунії, Латвії та Литві. При цьому слід наголосити, що розрив у мінімальних зарплатах частково компенсується рівнем цін у цих країнах ЄС. Наприклад, у Люксембурзі ціни в три рази вищі, ніж у Болгарії.

Розкид у розмірі зарплат пов'язаний з обсягом виробництва. Наприклад, Нідерланди і Німеччина виробляють товарів і послуг набагато більше, ніж Польща, Словаччина або Угорщина. Крім того, у структурі виробництва цих країн переважають товари, у яких частка доданої вартості значно вища, тому роботодавці можуть дозволити платити своїм співробітникам досить високі оклади.

Крім того, слід підкреслити, що кожна країна має свою капіталізацію, виходячи з інвестиційної привабливості та розвитку реального сектора економіки (виробництва). Наприклад, ті ж Німеччина, Великобританія та Франція мають сучасне високотехнологічне виробництво, яке потребує відповідного рівня підготовки спеціалістів. Тому рівні зарплат і життя значно відрізняються від країн, де розвинуто фермерське господарство, наприклад, Іспанії та Португалії.

Відповідно до даних Євростата порівняно з 2008 р. мінімальна заробітна зарплата зросла у всіх країнах, за виключенням Греції, де вона зменшилася на 14% через реструктуризацію зовнішнього боргу та режиму жорстокої економії зі скороченням заробітних плат.

За 9 років (2008–2017 рр.) найбільше зросла мінімальна зарплата в Болгарії (на 109%), Румунії (на 99%) та у Словаччині (на 80%). У цих державах за вказаний період значно зросла величина ВВП (на 8%; 7,4% і 11,3% відповідно), хоча в цілому в Євросоні з 2008 р. цей по-

казник зменшився на 0,5% (водночас в Україні цей показник зменшився на 14,7%).

На думку відомого економіста С. Павловського [2], Болгарія, Румунія і Словаччина мали і мають достатній потенціал зростання. Майже за 10 років розвитку промислового виробництва й створення інвестиційного клімату ці держави досягли певних успіхів, що є результатом сумісної праці громадян і відповідальності урядів, які зацікавлені в економічному розвитку та створенні умов для ведення бізнесу.

Разом з тим слід відзначити, що в успішних країнах поряд зі зростанням рівня заробітних плат може спостерігатися зниження загального рівня зайнятості, тобто підвищення окладів не завжди є свідченням збільшення рівня добробуту всього населення.

Оскільки Україна вже декілька років реформує своє господарство і бажає стати членом Євросоюзу, вона повинна прагнути і до єврозарплат. Враховуючи, що заробітна плата є індикатором економічного зростання, то при її підвищенні слід чекати більш високого рівня споживання та життєвої впевненості громадян.

Оскільки з 1 січня 2017 р. в Україні мінімальна зарплата складає 3200 грн/міс. (112 євро), є сенс порівняти цю «мінімалку» з європейськими даними. Найбільш показовими є порівняння з Болгарією, де найменша європейська «мінімалка» більше нашої вдвічі. Для досягнення цих показників болгарам прийшлося активно працювати майже 9 років і вийти в лідери серед країн ЄС за темпами зростання мінімальної заробітної плати, але при цьому вони є аутсайдерами за розмірами окладу.

В економічних колах вважають, що для України рівень Болгарії буде великим досягненням, тобто він є надзавданням для нашої економіки. Також орієнтирами

можуть бути Польща і Словаччина, які за рівнем індустріалізації близькі до України. Але щоб наблизитися до них, потрібне зростання економіки, для чого слід використовувати перевірений європейськими країнами рецепт – створити всі необхідні та вигідні умови для бізнесу, перешкоджати виведенню капіталу в офшори, більше активно проводити реформи та боротися з корупцією.

Підбиваючи підсумки аналізу сучасного стану національної економіки, слід відзначити деякі останні тенденції її розвитку.

Перш за все, цей стан можна назвати деіндустріалізацією економіки, який характеризується скороченням обсягів виробництва, дефіцитом торговельного балансу, міграцією населення і т. ін. Якщо в країнах Східної Європи, які при вступі до ЄС також пройшли етап деіндустріалізації, відбувся перехід від виробництва товарів до виробництва послуг, то в Україні такої тенденції поки що немає. При цьому фаза української деіндустріалізації наближається до так званої «точки неповернення», а саме: до примітивізації процесів у економіці. Про це свідчить той факт, що у 2016 р. декілька відомих розробників програмних продуктів для бізнесу оголосили, що ними не укладено жодного контракту в Україні.

Відомо, що за інтелектуальною примітивізацією слідом ідуть примітивізації технологічна і соціальна. Уже зараз частина населення України не в змозі користуватися автомобілем через подорожчання палива, а в багатьох регіонах завмерли авторинки через зростання експлуатаційних витрат.

Слід відзначити, що всі країни, які здійснили економічний прорив у короткі терміни, спиралися на власного виробника. Разом з тим показники зростання продукції не завжди є критерієм економічного розвитку. Наприклад, у 2016 р. Україна збрала рекордний урожай (більше

60 млн т зернових, з яких майже 40 млн т поставлено на експорт), але це фактично не відбилося на економічних показниках. Можна навести ще аналогічні приклади, але ефект буде той самий, оскільки інфраструктура сільгоспвиробництва має імпортний характер: техніка, агрохімія, технології, комплектувальні вироби і т. ін.

У цілому наша держава поки що є імпортозалежною, а наш виробник не має цінових переваг. Технологічно ми помітно відстали, про що свідчить стрімке скорочення несировинного експорту, а це потребує різкої зміни промислової політики, щоб зробити імпортозаміщення складовою частиною національної ідеї.

На завершення огляду наведемо декілька даних щодо сільськогосподарського бізнесу як важливої складової української економіки. Відомо, що інновації підвищують ефективність агробізнесу до 45% [5], причому частка сільського господарства у структурі ВВП постійно збільшується, тоді як частка промисловості за останні 9 років зменшується достатньо високими темпами (рис. 2).

На жаль, з 2017 р. для аграріїв заплановано повністю відмінити спецрежим відшкодування ПДВ, тобто вони переходять на загальну систему оподаткування (раніше сільгоспвиробники платили фіксований сільгосподаток – 0,45% від вартості землі). Цю процедуру було ініційовано керівництвом МВФ у рамках переходу українських компаній до європейських механізмів адміністрування податків і фінансової підтримки.

Сільгоспвиробники підраховали, що відміна спецрежиму обернеться для них збитками у 38 млрд грн оборотних коштів та скороченням обсягів виробництва й експорту сільгосппродукції. Це призведе до скорочення аграрної частини у ВВП, яка в останні роки стрімко збільшувалася (див. рис. 2).

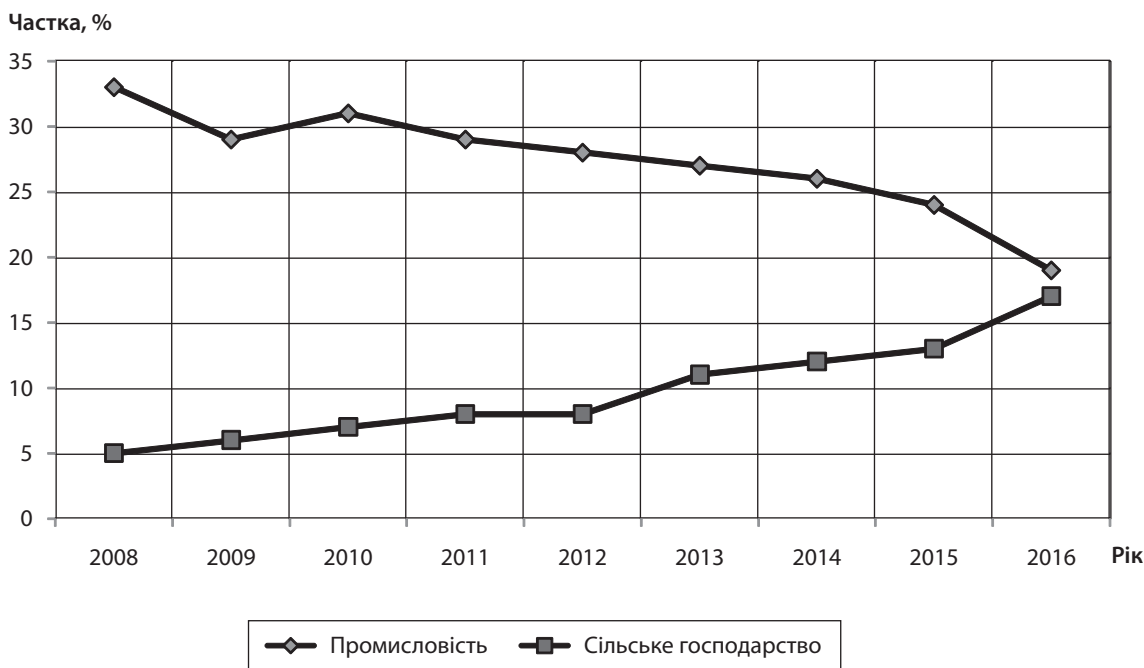
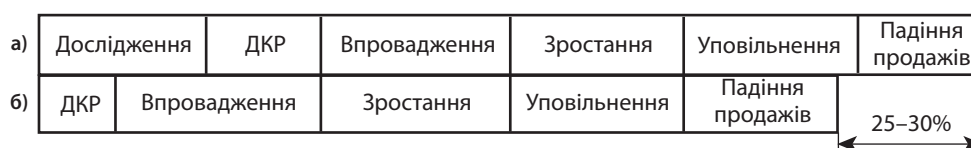

Рис. 2. Частка основних галузей виробництва у структурі ВВП, %

Розглянемо шляхи економічного розвитку в ситуації, що склалася. Оскільки в процесі деіндустріалізації немає сенсу очікувати інноваційних рішень, то підтримування економіки можна здійснювати шляхом використання раніше одержаних інновацій. Таку процедуру будемо називати реінноваціями, тобто використанням відомих інноваційних рішень в економічній діяльності. Реінновації приводять до бажаного результату за менш короткий строк, оскільки при їх створенні відсутні етапи, пов'язані з дослідженнями та розробками, що проводилися при створенні інновацій.

Таким чином, в умовах деіндустріалізації та примітивізації економіки доцільно використовувати саме реінновації як результат попередніх комплексних наукових досліджень в певній галузі. На рис. 3 наведено порівняльні схеми інновацій (а) та реінновацій (б), з чого витікає, що при використанні реінновацій можна досягти скорочення загального технологічного циклу на 25–30% [3].

Примітка: ДКР – дослідно-конструкторські роботи

Рис. 3. Структурні схеми використання інновацій (а) та реінновацій (б)

При використанні реінновацій досягається не тільки скорочення виробничого циклу, але й зменшення виробничих витрат. Перш за все це стосується наукоємного виробництва, адже інновації за своєю суттю використовуються саме при виробництві наукоємної продукції. Звідси витікає, що при використанні реінновацій можливе скорочення витрат на проведення НДДКР, що забезпечує зниження вартості або лімітної ціни інноваційного продукту в цілому [4].

Аналіз вітчизняного і зарубіжного досвіду свідчить, що для успішної діяльності в інноваційній сфері необхідно дотримуватися кількох вимог, серед яких відмітимо пошук потенційних споживачів з визначенням економічного прогнозу інновацій. Не менш важливим є стимулювання зацікавленості персоналу в кінцевих результатах діяльності фірм і прискоренні інноваційних процесів. Крім того, організація інноваційного процесу повинна відрізнятися швидкістю та гнучким характером при прийнятті рішень.

У розвинених країнах (США та інших) інноваційні процеси впроваджуються через спеціалізовані фірми, період формування та переходу до активної діяльності яких триває 5–7 років. У 1995 р. середній вік продукції, що була знята з виробництва, складав 8 років, у 2001 р. цей період продовжився до 13 років. Для індивідуальних вкладників венчурного капіталу (до 5 тис. дол.) передбачається його повернення не раніше 8 років, а угоди про партнерство в цій галузі укладаються на строк до 10 років. Таким чином, можна стверджувати, що інноваційний продукт або технологія використовувалися не більше 8–10 років [5].

У сучасних умовах цей термін значно скорочується, що можна обґрунтувати не тільки більш високими темпа-

ми науково-технічного розвитку, але й постійним оновленням високопрофесійного кадрового персоналу, здатного активно діяти в ринковій системі господарювання. Аналіз рівня освіти сучасних українських бізнесменів свідчить, що вони одні з найінтелектуальніших у світі. У бізнесі переважають особи з вищою освітою (84%), при тому 27% із них прийшли у бізнес із сфери науки і освіти. На жаль, пріоритетними сферами для них є торгівля і громадське харчування (50%), а також банківська і страхова справа (19%). Тобто без спеціальних заохочувальних заходів молодь не прагне до праці у виробничій сфері загалом і в інноваційному виробництві зокрема.

Слід визначити, що результати науково-технічних розробок у формі інновацій, як вказувалося, мають різні терміни використання, що в основному залежить від конкретних умов господарювання, тобто для одних суб'єктів вони стають неактуальними через рік-два, а для інших можуть використовуватися до 10 років [6].

Прикладом таких розробок можна назвати високошвидкісні (імпульсні) технології, терміни використання яких на різних підприємствах коливаються у діапазоні 2–15 років, при цьому припинення використання таких інновацій відбувається не через недостатню їхню якість, а після вирішення відповідних завдань, для яких створювалася інновація.

Оскільки інноваційні рішення характеризуються більш високою універсальністю, ніж інші результати науково-технічної діяльності, які носять, як правило, конкретний характер, то реінновації характеризуються більш універсальними якостями, тобто їх можна використовувати для вирішення аналогічних проблем в інших галузях і завданнях. Саме в таких випадках замість терміна «інновації» доцільно використовувати термін «реінновації».

Таким чином, реінновації – це ті ж інновації, але які використовуються стосовно вирішення аналогічних нових проблем в іншій галузі.

Порівнюючи структурні схеми життєвих циклів, які зображено на рис. 3, слід відзначити деякі відмінності.

По-перше, на схемі реінновацій відсутній етап досліджень (комплекс фундаментальних і прикладних НДР), оскільки він виконується при створенні інновацій.

По-друге, загальним етапом в обох схемах є дослідно-конструкторські роботи (ДКР), які необхідно виконувати в разі пристосування відомої схеми інновацій до конкретних умов нового застосування.

Таким чином, при використанні реінновацій період їхнього впровадження скорочується на величину часу, необхідного для проведення фундаментальних і прикладних НДР, тобто на відпрацювання нового про-

дукту чи технологічного процесу. Етап ДКР залишається у схемі реінновацій у зв'язку з необхідністю враховувати особливості використання відомих інноваційних рішень при їх застосуванні в нових умовах.

Як витікає з рис. 3, економія ресурсів при впровадженні реінновацій може досягати 30% від вартості НДДКР, тобто реінновації можна вважати елементом дифузійних процесів інноваційного середовища, що врешті-решт створює умови утвердження нового технологічного укладу [7].

Значна роль у поширенні інноваційних процесів, безумовно, належить державі, основні принципи якої в цій сфері зводяться до такого.

По-перше, економіка повинна в найближчому майбутньому перейти на підприємницькі рейки, основною силою якої мають стати активні підприємці з новаторськими якостями.

По-друге, поряд з розвитком інновацій у сфері високих технологій необхідно ефективно реалізувати менш значні інноваційні рішення у галузі як високих, так і низьких технологій.

По-третє, інноваційна політика повинна стосуватися розвитку соціально-економічних проблем, серед яких відмітимо екологічно чисту енергетику, ресурсозберігаючі технології, виробництво продовольчої продукції, охорону здоров'я, зберігання навколишнього середовища та інше.

Таким чином, державна політика має забезпечувати сприятливі умови для впровадження інновацій у соціально-економічне середовище, але методи державної політики в цій галузі поки не є ефективними, оскільки ще не завершено формування відповідної нормативної бази.

Природно, що ефективна інноваційна політика неможлива без формування відповідного науково-технічного потенціалу та високопрофесійних кадрів, здатних активно діяти в ринковій системі господарювання. При цьому важливу роль відіграють стажування у зарубіжних організаціях відповідного профілю.

Ще не вирішеною повною мірою є проблема оформлювання інноваційних процесів, які б забезпечували в короткий строк перетворення важливих технічних інновацій в матеріальний продукт з метою зміни структури та підвищення ефективності виробництва.

Відомо, що кожна ідея випуску нового оригінального продукту обіцяє значні прибутки, але реалізація такої ідеї іноді може стати дорогою і ризиковою справою для інвестора, тому пошуки фінансових джерел на проведення досліджень і розробку вимагають такої ж уваги, як і виробництво продукту.

Аналізуючи основні види джерел фінансування інноваційної діяльності, слід відзначити, що їх обсяг залежить від рівнів реалізації безпосередньо державних науково-технічних програм.

Враховуючи критеріальну невизначеність поняття «новація» при дефіциті грошових коштів, державне управління інноваційною діяльністю здійснюється в

«ручному» режимі як на верхньому рівні (загальнодержавному, регіональному, галузевому), так і на рівні окремих підприємств і організацій.

Незважаючи на те, що деякі комерційні банки України (наприклад, АКБ «Укрінбанк») включали в свої статуту пункти про участь у фінансуванні інноваційної діяльності, однак відсутність достатніх гарантій щодо повернення інноваційних кредитів зумовлюють їх високі фінансові ризики.

Разом з тим слід відзначити, що в Україні успішно працювали представництва міжнародних фондів, які сприяли науковій та інноваційній діяльності. Серед них слід визначити Міжнародний фонд Дж. Сороса, Британський фонд ноу-хау, Женевський міжнародний фонд підтримки підприємництва, програма TACIS та інші. Ці фонди надавали можливість одержання фінансових ресурсів для інноваційних проектів на конкурсній основі, забезпечували короткотермінове навчання, стажування за кордоном та інші послуги.

Іншою групою джерел фінансування є ресурси державних фондів і програм, серед яких відзначимо Державний інноваційний фонд (його пізніше реорганізовано в Державну інвестиційну компанію); Держаний фонд сприяння конверсії; Фонд фундаментальних досліджень колишнього Держкомітету України з питань науки і технологій; Український національний фонд підтримки підприємств.

На цей час урядовими і підприємницькими структурами формуються основні напрями розвитку інноваційного комплексу України, які охоплюють як окремі виробничі, дослідницькі, конструкторські та інформаційні одиниці, які об'єднують їх як у ринкових структурах, так і в органах державного управління такими інноваціями.

Інноваційну активність суб'єктів господарювання можна також підтримувати закритими інвестиційними фондами. Менеджери цих фондів відшукують перспективні проекти й інвестують їх після позитивної експертизи. Такий фонд існує до повної витрати коштів, при цьому його менеджер може стати одним із керівників створеного підприємства через особисте представництво у Раді директорів.

Розвиток інноваційних процесів в Україні буде ініціювати розвиток ефективної соціально орієнтованої економіки, якщо спиратиметься на взаємопов'язаний правовий механізм економічного управління інноваційною діяльністю та необхідну інформаційну базу.

Тому сприяння просуванню нових знань у комерційну сферу для України має особливе значення, оскільки реінноваційні процеси дозволяють успішно зайняти лідерство в певних напрямках науково-технічного розвитку та стати гарантом економічного процвітання.

Особливе значення має використання реінновацій в тих галузях, що використовують нормалізоване оснащення виробництва. У цьому випадку технологічне оснащення проектується і виготовляється за так званими «нормальми» – своєрідними галузевими стандартами, які за своєю суттю є різновидом реінновацій.

ВИСНОВКИ

У промисловому виробництві надалі слід здійснювати економічну політику з активним використанням новітніх тенденцій розвитку із застосуванням інноваційних та реінноваційних рішень.

При цьому необхідно в найкоротші терміни здійснити заходи щодо зміни напрямів економічного розвитку шляхом переходу від виробництва товарів до розширення послуг, забезпечити покращання кадрової політики із заохочуванням молоді до праці у виробничій сфері.

Слід переглянути і змінити структуру експорту шляхом його переходу від сировинного характеру до реалізації наукоємної продукції.

У сільгоспвиробництві необхідно розробити і втілити пропозиції з урахуванням можливого переходу цієї галузі на загальну систему оподаткування. ■

ЛІТЕРАТУРА

- 1. Гальчинський А., Геєць В., Кінах А., Семиноженко В.** Інноваційна стратегія українських реформ. Київ: Знання, 2012, 336 с.
- 2. Харджирадева В.** Жизнь на минимум. *Аргументы и факты*. 2017. № 9.
- 3. Божко В. П., Мазніченко Г. Д., Омельченко О. Л.** Особливості використання реінновацій при створенні високих технологій в металургії та машинобудуванні. *Бізнес Інформ*. 2013. № 5. С. 134–139.
- 4.** Основные прогнозные макропоказатели развития экономики Украины на 2015 г. *Бизнес*. 12.01.15. № 1-2. С. 7.
- 5. Церковникова Н.** Почему в Украине непопулярен термин «импортозамещение». *Бизнес*. 13.03.2017. № 11. С. 50. URL: https://www.business.ua/management/pochemu_v_ukraine_nepopulyaren_termin_importozameshchenie-364426/
- 6. Антонюк Л. Л., Поручник Л. М., Савчук В. С.** Інновації: теорія, механізм розробки та комерціалізації: монографія. Київ: КНЕУ, 2003. 394 с.

7. Гриньов А. В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: концепція, методологія, стратегічне управління. Харків: ВД «ІНЖЕК», 2003. 308 с.

8. Ярошевська О. В. Цінові тенденції промисловості України. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2016. Вип. 1 (01). С. 78–85.

9. www.vesti-ukr.com/strana/53654-tabl

REFERENCES

Antoniuk, L. L., Poruchnyk, L. M., and Savchuk, V. S. *Innovatsii: teoriia, mekhanizm rozrobky ta komertsializatsii* [Innovation: theory, mechanism of elaboration and commercialization]. Kyiv: KNEU, 2003.

Bozhko, V. P., Maznichenko, H. D., and Omelchenko, O. L. "Osoblyvosti vykorystannia reinnovatsii pry stvorenni vysokikh tekhnolohii v metalurhii ta mashynobuduvanni" [Features of use renovate when creating high technologies in metallurgy and mechanical engineering]. *Biznes Inform*, no. 5 (2013): 134-139.

Halchynskiy, A. et al. *Innovatsiina stratehiia ukrainskykh reform* [Innovation strategy of Ukrainian reforms]. Kyiv: Znannia, 2012.

Hrynov, A. V. *Innovatsiinyi rozvytok promyslovykh pidpriemstv: kontseptsii, metodolohiia, stratehichne upravlinnia* [Innovative development of industrial enterprises: concept, methodology, strategic management]. Kharkiv: INZhEK, 2003.

Khardzhiradeva, V. "Zhizn na minimum" [Life on the low]. *Аргументы и факты*, no. 9 (2017).

"Osnovnyye prognoznyye makropokazateli razvitiya ekonomiki Ukrainy na 2015 g." [The main projected macro indicators of economic development of Ukraine for 2015]. *Biznes*, no. 1-2 (2015): 7.

Tserkovnikova, N. "Pochemu v Ukraine nepopulyaren termin «importozameshcheniye»" [Why in Ukraine is unpopular the term "import substitution"]. *Biznes*. https://www.business.ua/management/pochemu_v_ukraine_nepopulyaren_termin_importozameshchenie-364426/

Yaroshevska, O. V. "Tsinovi tendentsii promyslovosti Ukrainy" [Price trends of industry of Ukraine]. *Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії*, no. 1 (01) (2016): 78-85.

www.vesti-ukr.com/strana/53654-tabl